

46

Internationale bevoegdheid bij schade ten gevolge van door een beursvennootschap verspreide misleidende informatie

Hof van Justitie EU
12 mei 2021, nr. C-709/19, ECLI:EU:C:2021:377
(mr. Bonichot, mr. Bay Larsen, mr. Toader,
mr. Safjan, mr. Jääskinen)
Noot mr. T.A.G. Bens

**Rechtsmacht. Erfolgsort. Beleggingsschade.
Zuiver financiële schade.**

[Brussel Ibis art. 7 lid 2]

Het onderhavige arrest ziet op de vaststelling van de plaats waar de schade is ingetreden (Erfolgsort), voor de toepassing van art. 7 lid 2 Brussel Ibis, in het geval van zuiver financiële schade die het gevolg is van algemeen verspreide, maar onjuiste, onvolledige of misleidende informatie door een internationale beursgenoteerde vennootschap. Volgens het Hof van Justitie kunnen slechts de gerechten van de lidstaten waar deze vennootschap met het oog op haar beursnotering heeft voldaan aan de wettelijke openbaarmakingsverplichtingen internationaal bevoegd worden geacht uit hoofde van het intreden van de schade. Enkel in die lidstaten is het voor een dergelijke vennootschap redelijkerwijs voorzienbaar dat er een beleggingsmarkt is en dat zij mogelijkerwijs aansprakelijk wordt gesteld. De woonplaats van de belegger en de plaats waar een bank- of beleggingsrekening wordt aangehouden, evenals het collectieve karakter van de vordering, spelen in dit verband geen rol van betekenis.

*Vereniging van Effectenbezitters
tegen
BP plc.*

1. Het verzoek om een prejudiciële beslissing betreft de uitlegging van artikel 7, punt 2, van verordening (EU) nr. 1215/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in

burgerlijke en handelszaken (PB 2012, L 351, blz. 1).

2. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen de in Den Haag (Nederland) gevestigde Vereniging van Effectenbezitters (hierna: “VEB”) en BP plc, een vennootschap die wereldwijd actief is en haar statutaire zetel in Londen (Verenigd Koninkrijk) heeft, over de aansprakelijkheid van deze vennootschap voor de schade die is geleden door personen die – met name via een in Nederland aangehouden beleggingsrekening – gewone aandelen van BP hebben gekocht, gehouden of verkocht.

Toepasselijke bepalingen

Unierecht

3. De overwegingen 15 en 16 van verordening nr. 1215/2012 luiden:

“(15) De bevoegdheidsregels moeten in hoge mate voorspelbaar zijn, waarbij als beginsel geldt dat de bevoegdheid in het algemeen gegrond wordt op de woonplaats van de verweerder. De bevoegdheid moet altijd op die grond kunnen worden gevestigd, behalve in een gering aantal duidelijk omschreven gevallen waarin het voorwerp van het geschil of de autonomie van de partijen een ander aanknopingspunt wettigt. Voor rechtspersonen moet de woonplaats autonoom worden bepaald om de gemeenschappelijke regels doorzichtiger te maken en jurisdictiegeschillen te voorkomen.

(16) Naast de woonplaats van de verweerder moeten er alternatieve bevoegdheidsgronden mogelijk zijn, gebaseerd op de nauwe band tussen het gerecht en de vordering of de noodzaak een goede rechtsbedeling te vergemakkelijken. Het bestaan van een nauwe band moet zorgen voor rechtszekerheid en de mogelijkheid vermijden dat de verweerder wordt opgeroepen voor een gerecht van een lidstaat dat door hem redelijkerwijs niet voorzienbaar was. Dat is met name belangrijk bij geschillen betreffende niet-contractuele verbintenissen die voortvloeien uit een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer of op de persoonlijke levensrechten, met inbegrip van smaad.”

4. Hoofdstuk II (“Bevoegdheid”) van verordening nr. 1215/2012 bevat onder meer een afdeling 1 met als opschrift “Algemene bepalingen” en een afdeling 2 met als opschrift “Bijzondere bevoegdheid”. Artikel 4, lid 1, van deze verordening, dat deel uitmaakt van afdeling 1, bepaalt:

“Onverminderd deze verordening worden zij die woonplaats hebben op het grondgebied van een lidstaat, ongeacht hun nationaliteit, opgeroepen voor de gerechten van die lidstaat.”

5. In artikel 7 van verordening nr. 1215/2012, dat deel uitmaakt van afdeling 2, staat te lezen:

“Een persoon die woonplaats heeft op het grondgebied van een lidstaat, kan in een andere lidstaat voor de volgende gerechten worden opgeroepen:

[...]

2. ten aanzien van verbintenissen uit onrechtmatige daad, voor het gerecht van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan of zich kan voordoen;

[...]”

Nederlands recht

6. Artikel 3:305a van het Burgerlijk Wetboek (hierna: “BW”) is in werking getreden op 1 juli 1994 en bepaalt:

“1. Een stichting of vereniging met volledige rechtsbevoegdheid kan een rechtsvordering instellen die strekt tot bescherming van gelijksoortige belangen van andere personen, voor zover zij deze belangen ingevolge haar statuten behartigt.

[...]

3. Een rechtsvordering als bedoeld in lid 1 kan [...] niet strekken tot schadevergoeding te voldoen in geld.

[...]”

Hoofdgeding en prejudiciële vragen

7. VEB is een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid naar Nederlands recht, waarvan het doel – zoals dat in haar statuten is vastgelegd – erin bestaat de belangen van effectenbezitters te behartigen. Zij kan onder meer collectieve acties instellen in de zin van artikel 3:305a BW.

8. BP is een olie- en gasbedrijf dat wereldwijd actief is. De gewone aandelen van BP zijn genoteerd aan de beurzen van Londen en Frankfurt (Duitsland). Aan de beurs van New York (Verenigde Staten) zijn *American Depository Shares* genoteerd die van de gewone aandelen zijn afgeleid.

9. Op 20 april 2010 heeft zich op het door BP geleasede, in de Golf van Mexico gelegen olieboorplatform Deepwater Horizon een explosie voorgedaan met doden en gewonden tot gevolg. Tevens is schade toegebracht aan het milieu.

10. VEB heeft BP in 2015 gedagvaard voor de rechtbank Amsterdam (Nederland) en op de grondslag van artikel 3:305a BW een collectieve

actie ingesteld namens alle personen die in de periode van 16 januari 2007 tot en met 25 juni 2010 gewone BP-aandelen hadden gekocht, gehouden of verkocht via een in Nederland aangehouden beleggingsrekening of een beleggingsrekening van een in Nederland gevestigde bank en/of beleggingsonderneming (hierna: “BP-aandeelhouders”).

11. In die procedure vorderde VEB dat de rechtbank Amsterdam zou oordelen dat:

– de Nederlandse rechter internationaal bevoegd is om van de schadevorderingen van de BP-aandeelhouders kennis te nemen;

– de rechtbank Amsterdam ten aanzien van die vorderingen relatief bevoegd is;

– op de schadevorderingen Nederlands recht van toepassing is;

– BP jegens de BP-aandeelhouders onjuiste, onvolledige en misleidende mededelingen heeft gedaan over i) haar veiligheids- en onderhoudsprogramma's vóór de olieramp op 20 april 2010, en/of ii) de omvang van deze olieramp en/of iii) de rol en verantwoordelijkheid van BP bij deze olieramp;

– BP onrechtmatig heeft gehandeld jegens de BP-aandeelhouders;

– de koop of verkoop van BP-aandelen door de BP-aandeelhouders bij afwezigheid van onrechtmatig handelen van BP tegen een gunstiger marktprijs of in het geheel niet tot stand zou zijn gekomen;

– de koersschade zoals die door de BP-aandeelhouders is geleden in de periode tussen 16 januari 2007 tot en met 25 juni 2010, verband houdt met het onrechtmatige handelen van BP en de daardoor tot stand gekomen (ver)koop(voorwaarden).

12. BP heeft de bevoegdheid van de Nederlandse rechter betwist en aangevoerd dat deze geen internationale bevoegdheid kan ontlenen aan verordening nr. 1215/2012.

13. De rechtbank Amsterdam heeft zich onbevoegd verklaard om kennis te nemen van de vorderingen van VEB. Het gerechtshof Amsterdam (Nederland) heeft dat vonnis in hoger beroep bekrachtigd. Het gerechtshof Amsterdam was van oordeel dat het in casu ging om zuiver financiële schade die beleggers stellen te hebben geleden in Nederland ten gevolge van gebeurtenissen – te weten een handelen en/of nalaten van BP – die niet in Nederland hebben plaatsgevonden. Dat schade is ontstaan op een in Nederland aange-

houden beleggingsrekening, is op zichzelf geen voldoende aanknopingspunt voor rechtsmacht van de Nederlandse rechter op grond van artikel 7, punt 2, van verordening nr. 1215/2012. Daarvoor zijn namelijk nog andere bijzondere omstandigheden noodzakelijk. Noch het feit dat BP zich richt op een wereldwijd beleggingspubliek, waaronder Nederlandse beleggers, noch het feit dat VEB de belangen behartigt van een groot aantal beleggers die voor het overgrote deel in Nederland wonen, vormt een dergelijke bijzondere omstandigheid.

14. VEB heeft beroep in cassatie ingesteld bij de verwijzende rechter, de Hoge Raad der Nederlanden.

15. In dat cassatieberoep voerde VEB onder meer aan dat de omstandigheden van het onderhavige geval vergelijkbaar zijn met de omstandigheden in de zaken die hebben geleid tot de arresten van 28 januari 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37), en 12 september 2018, Löber (C-304/17, EU:C:2018:701). In die arresten heeft het Hof volgens VEB geoordeeld dat de bevoegdheid van de gerechten van de woonplaats van de verzoeker gerechtvaardigd is voor zover diens woonplaats daadwerkelijk de plaats is waar de schadebrengende gebeurtenis zich heeft voorgedaan of de schade is ingetreden. VEB stelde dat de waardedaling van de aandelen niet te wijten was aan wisselvalligheden van de financiële markten, maar aan het feit dat BP onjuiste, onvolledige en misleidende informatie had verstrekt over de olieramp en aldus de op haar rustende wettelijke informatieplichten niet was nagekomen. Dientengevolge hebben de aandeelhouders beleggingsbeslissingen genomen die zij bij een juiste en volledige voorstelling van zaken niet zouden hebben genomen. Toen de juiste informatie alsnog bekend werd, daalde de waarde van hun aandelen, waardoor zij schade hebben geleden. Aangezien de aandelen, althans de aanspraken van de aandeelhouders die verband houden met deze aandelen, werden geadmistreerd (bijgeschreven en afgeschreven) en waren gesitueerd op een in Nederland aangehouden beleggingsrekening of op een beleggingsrekening van een in Nederland gevestigde bank en/of beleggingsonderneming, heeft die schade – die bestaat in de waardedaling van de aandelen ten gevolge van het onrechtmatige handelen van BP – zich rechtstreeks in Nederland gemanifesteerd op deze beleggingsrekening. Daarom is

VEB van mening dat de Nederlandse rechter bevoegd is om van haar vorderingen kennis te nemen. Voor deze bevoegdheid van de Nederlandse rechter zijn volgens haar geen bijzondere of bijkomende omstandigheden vereist.

16. BP heeft zich onder meer verweerd met het argument dat in het arrest van 28 januari 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37), het enkele feit dat de schade zich rechtstreeks had voorgedaan op een bankrekening in Oostenrijk niet voldoende was om aan te nemen dat de Oostenrijkse gerechten bevoegd waren. BP heeft uiteengezet dat de in dat arrest gekozen oplossing samenhang met omstandigheden die het gezamenlijk beschouwd mogelijk maakten de gerechten van de woonplaats van de verzoeker bevoegd te achten. Volgens haar kan zuiver financiële schade die rechtstreeks ontstaat op de bankrekening van de verzoeker, op zichzelf niet worden aangemerkt als een relevant aanknopingspunt uit hoofde van artikel 7, punt 2, van verordening nr. 1215/2012. Dat geldt eveneens wanneer er geen risico bestaat dat de benadeelde achteraf de plaats van het intreden van de schade manipuleert door ervoor te kiezen een bankrekening te openen in de staat van zijn keuze. Indien er zich geen bijkomende omstandigheden voordoen, is de rechter van de plaats waar de bankrekening wordt aangehouden, dus niet bevoegd. Volgens BP zijn haar argumenten geldig ongeacht of de ingeleide procedure een collectieve dan wel een individuele procedure is.

17. De verwijzende rechter is van oordeel dat de feiten die aan de orde waren in de arresten van 28 januari 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37), en 12 september 2018, Löber (C-304/17, EU:C:2018:701), in die zin vergelijkbaar zijn met de feiten in het bij hem aanhangige geding dat in alle drie de zaken beleggers zuiver financiële schade hebben geleden die zich rechtstreeks heeft voorgedaan op een bank- of beleggingsrekening, waarbij die schade het gevolg is van een daling van de waarde van de effecten die op die bank- of beleggingsrekening als tegoed werden aangehouden.

18. Daarentegen verschillen die feiten volgens de verwijzende rechter in die zin dat de in het hoofdingeding aan de orde zijnde financiële schade is veroorzaakt doordat BP onjuiste, onvolledige en misleidende informatie heeft verspreid via persberichten, op haar website gepubliceerde rapporten, jaarrekeningen en jaarverslagen, alsmede via in het openbaar gedane uitlatingen van bestuurders, en niet – zoals in de eerste twee za-

ken – doordat dergelijke informatie is verspreid op het grondgebied van een specifieke lidstaat. In het hoofdgeding is de verwijzende rechter tevens van oordeel dat BP zich bij het verstreken van die informatie niet afzonderlijk of in het bijzonder heeft gericht tot Nederlandse beleggers. Uit de door het gerechtshof Amsterdam vastgestelde feiten blijkt volgens hem dat het hoofdgeding geen betrekking heeft op de verkoop en koop van financiële producten op de Nederlandse secundaire markt, maar op de koop van gewone BP-aandelen, die zijn genoteerd aan de beurs in Londen of Frankfurt, via een in Nederland aangehouden beleggingsrekening of een beleggingsrekening van een in Nederland gevestigde bank en/of beleggingsonderneming.

19. Volgens de verwijzende rechter verschillen de arresten van 28 januari 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37), en 12 september 2018, Löber (C-304/17, EU:C:2018:701), tevens aanzienlijk van de onderhavige zaak in die zin dat deze betrekking heeft op een collectieve actie, wat aanleiding kan geven tot extra problemen bij de vaststelling van de plaats waar de schade is ingetreden. Doordat een collectieve actie strekt tot bescherming van gelijksoortige belangen, worden de individuele omstandigheden van de gedupeerden buiten beschouwing gelaten. Aangezien de bijzonderheden van de individuele transacties niet aan de orde worden gesteld in een collectieve actie is het de vraag of en, zo ja, hoe bijkomende specifieke omstandigheden in voorkomend geval moeten worden vastgesteld.

20. De verwijzende rechter zet uiteen dat ingeval de aangezochte Nederlandse rechter bevoegd is om naar aanleiding van een collectieve actie op de grondslag van artikel 3:305a BW kennis te nemen van de vorderingen van VEB en oordeelt dat BP onrechtmatig heeft gehandeld jegens haar aandeelhouders, deze aandeelhouders op basis daarvan in een nieuwe procedure individueel een vordering tot schadevergoeding te voldoen in geld aanhangig kunnen maken. In dat geval is het van belang of dergelijke vorderingen aanhangig kunnen worden gemaakt bij de rechter die bevoegd was om over de collectieve actie te oordelen. Die vraag kan rijzen wanneer de woonplaats van de BP-aandeelhouder of de locatie in Nederland van zijn bank- en/of beleggingsrekening gelegen is buiten het rechtsgebied van de aangezochte rechter. Daarnaast rijst de vraag door

welke factor(en) de interne relatieve bevoegdheid wordt bepaald.

21. In deze omstandigheden heeft de Hoge Raad der Nederlanden de behandeling van de zaak geschorst en het Hof verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vragen:

“1) a) Dient art. 7, aanhef en onder 2, van [verordening nr. 1215/2012] aldus te worden uitgelegd dat het rechtstreeks intreden van zuiver financiële schade op een beleggingsrekening in Nederland of een beleggingsrekening van een in Nederland gevestigde bank en/of beleggingsonderneming, welke schade het gevolg is van beleggingsbeslissingen genomen onder invloed van algemeen wereldwijd verspreide, maar onjuiste, onvolledige en misleidende informatie van een internationale beursgenoteerde onderneming, een voldoende aanknopingspunt oplevert voor internationale bevoegdheid van de Nederlandse rechter uit hoofde van de plaats van het intreden van de schade (*Erfolgsort*)?

b. Zo nee, zijn bijkomende omstandigheden vereist die rechtvaardigen dat de Nederlandse rechter bevoegd is en welke omstandigheden zijn dat? Zijn de [volgende] bijkomende omstandigheden [...], voldoende voor bevoegdheid van de Nederlandse rechter[: BP richt zich op een wereldwijd beleggingspubliek, onder wie Nederlandse beleggers; VEB behartigt de belangen van een groot aantal beleggers die hun woonplaats voor het overgrote deel in Nederland hebben; de schikking die BP in de Verenigde Staten van Amerika heeft getroffen met andere aandeelhouders, is niet aangeboden aan de beleggers van wie VEB de belangen behartigt en in Europa worden geen andere soortgelijke procedures gevoerd; onder de aandeelhouders ten behoeve van wie VEB optreedt, bevinden zich ook consumenten en verordening nr. 1215/2012 biedt een bijzondere rechtsbescherming aan consumenten]?

2) Luidt het antwoord op vraag 1 anders indien het gaat om een vordering die op de voet van art. 3:305a BW is ingesteld door een vereniging die tot doel heeft krachtens een eigen recht de collectieve belangen te behartigen van beleggers die schade hebben geleden als bedoeld in vraag 1, hetgeen onder meer meebrengt dat de woonplaatsen van de hiervoor bedoelde beleggers niet zijn vastgesteld, evenmin als de bijzondere omstandigheden van de individuele aankooptransacties of van de individuele beslissingen om aandelen die al gehouden werden, niet te verkopen?

3) Indien de Nederlandse rechter bevoegd is om op basis van art. 7, punt 2, [van verordening nr. 1215/2012] kennis te nemen van de vordering op de voet van art. 3:305a BW, is die rechter dan op grond van art. 7, punt 2, [van die verordening] eveneens internationaal en intern relatief bevoegd om kennis te nemen van alle nadien ingestelde individuele schadevorderingen van beleggers die schade hebben geleden als bedoeld in vraag 1?

4) Indien de Nederlandse rechter als hiervoor bedoeld in vraag 3 wel internationaal, maar niet intern relatief bevoegd is om kennis te nemen van alle individuele schadevorderingen van beleggers die schade hebben geleden als bedoeld in vraag 1, wordt dan de interne relatieve bevoegdheid bepaald op grond van de woonplaats van de gedupeerde belegger, de vestigingsplaats van de bank waar deze belegger zijn persoonlijke bankrekening aanhoudt of de vestigingsplaats van de bank waar de beleggingsrekening wordt aangehouden, dan wel een ander aanknopingspunt?”

Beantwoording van de prejudiciële vragen

Eerste en tweede prejudiciële vraag

22. Met zijn eerste en zijn tweede vraag, die gezamenlijk dienen te worden onderzocht, wenst de verwijzende rechter te vernemen of artikel 7, punt 2, van verordening nr. 1215/2012 aldus moet worden uitgelegd dat het feit dat op een beleggingsrekening rechtstreeks zuiver financiële schade ontstaat die het gevolg is van beleggingsbeslissingen die zijn genomen onder invloed van wereldwijd gemakkelijk toegankelijke maar onjuiste, onvolledige en misleidende informatie van een internationale beursgenoteerde vennootschap, het in bepaalde omstandigheden mogelijk maakt om uit hoofde van het intreden van de schade uit te gaan van de internationale bevoegdheid van een rechterlijke instantie van de lidstaat waar de bank of beleggingsonderneming gevestigd is waarbij de rekening in het register is ingeschreven, wanneer die vennootschap niet onderworpen was aan wettelijke openbaarmakingsverplichtingen in die lidstaat.

23. Vooraf zij eraan herinnerd dat het feit dat verordening nr. 1215/2012 volgens overweging 34 in de plaats is gekomen van de bij die verordening ingetrokken verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en

handelszaken (PB 2001, L 12, blz. 1) – die op haar beurt in de plaats is gekomen van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (PB 1972, L 299, blz. 32), zoals gewijzigd bij de opeenvolgende verdragen betreffende de toetreding van de nieuwe lidstaten tot dat verdrag – met zich meebrengt dat de door het Hof aan de bepalingen van laatstgenoemde rechtsinstrumenten gegeven uitlegging ook geldt voor verordening nr. 1215/2012 voor zover die bepalingen kunnen worden geacht “gelijkwaardig” te zijn. Van dergelijke gelijkwaardigheid is sprake tussen artikel 5, punt 3, van dat verdrag, zoals gewijzigd, en van verordening nr. 44/2001, enerzijds, en artikel 7, punt 2, van verordening nr. 1215/2012, anderzijds (arrest van 9 juli 2020, Verein für Konsumenteninformation, C-343/19, EU:C:2020:534, punt 22).

24. Tevens zij eraan herinnerd dat volgens vaste rechtspraak van het Hof de in artikel 7, punt 2, van verordening nr. 1215/2012 neergelegde bijzonderebevoegdheidsregel autonoom en restrictief moet worden uitgelegd (zie in die zin arrest van 12 september 2018, Löber, C-304/17, EU:C:2018:701, punt 17 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

25. De bevoegdheid krachtens artikel 4 van verordening nr. 1215/2012, waarin bepaald is dat bevoegdheid toekomt aan de gerechten van de lidstaat op het grondgebied waarvan de verweerder zijn woonplaats heeft, is namelijk de algemene regel. Slechts in afwijking van deze algemene regel voorziet die verordening in regels inzake bijzondere en exclusieve bevoegdheid in limitatief opgesomde gevallen waarin de verweerder kan of, naargelang van het geval, moet worden opgeroepen voor het gerecht van een andere lidstaat (zie in die zin arrest van 12 september 2018, Löber, C-304/17, EU:C:2018:701, punt 18 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

26. Zoals het Hof herhaaldelijk heeft geoordeeld, ziet de uitdrukking “plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan” in de zin van artikel 7, punt 2, van verordening nr. 1215/2012 echter zowel op de plaats waar de schade is ingetreden als op de plaats van de gebeurtenis die met de schade in een oorzakelijk verband staat, zodat de verweerder – naar keuze van de eiser – voor het gerecht van de ene dan wel van de andere plaats kan worden opgeroepen (arrest van 9 juli 2020, Verein für Konsumenteninformation,

C-343/19, EU:C:2020:534, punt 23 aldaar aangehaalde rechtspraak).

27. Die in artikel 7, punt 2, van verordening nr. 1215/2012 gebezigde uitdrukking “plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan” mag evenwel niet zodanig ruim worden uitgelegd dat zij zich uitstrekt tot elke plaats waar de schadelijke gevolgen voelbaar zijn van een feit dat reeds elders daadwerkelijk ingetreden schade heeft veroorzaakt (arrest van 12 september 2018, Löber, C-304/17, EU:C:2018:701, punt 23 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

28. Het Hof heeft tevens gepreciseerd dat het feit dat de verzoeker financiële schade die voortvloeit uit het in een andere lidstaat ontstane en door hem opgelopen verlies van onderdelen van zijn vermogen, heeft geleden op de plaats waar hij woont aangezien zich daar het centrum van zijn vermogen bevindt, op zichzelf beschouwd niet met zich meebrengt dat de uitdrukking “plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan” ziet op die woonplaats (arresten van 10 juni 2004, Kronhofer, C-168/02, EU:C:2004:364, punt 21, en 16 juni 2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, punt 35).

29. Ofschoon het enkele feit dat de verzoeker financiële gevolgen ondervindt niet rechtvaardigt dat bevoegdheid toekomt aan de gerechten van diens woonplaats, is het wel gerechtvaardigd die gerechten bevoegd te achten voor zover die woonplaats daadwerkelijk de plaats is waar de schadebrengende gebeurtenis zich heeft voorgedaan of de schade is ingetreden (zie in die zin arrest van 12 september 2018, Löber, C-304/17, EU:C:2018:701, punten 24 en 25 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

30. In casu heeft het hoofdgeding betrekking op de vaststelling van de plaats waar de schade is ingetreden.

31. Uit de rechtspraak van het Hof volgt dat die plaats de plaats is waar de beweerde schade zich concreet voordoet (arrest van 12 september 2018, Löber, C-304/17, EU:C:2018:701, punt 27 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

32. In dit verband heeft het Hof reeds opgemerkt dat het niet uitgesloten is dat de gerechten van de woonplaats van de verzoeker – uit hoofde van het intreden van de schade – bevoegd zijn om kennis te nemen van een vordering waarmee de emittent van een certificaat aansprakelijk wordt gesteld voor de prospectus voor dit certificaat en wegens de niet-nakoming van andere op die emittent rus-

tende informatieplichten, met name wanneer de beweerde schade zich rechtstreeks voordoet op een bankrekening van de verzoeker die wordt aangehouden bij een in het rechtsgebied van die gerechten gevestigde bank (arrest van 12 september 2018, Löber, C-304/17, EU:C:2018:701, punt 28 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

33. Dat de plaats waar de schade intreedt aldus wordt vastgesteld, strookt namelijk met de doelstelling van verordening nr. 1215/2012, die erin bestaat de rechtsbescherming van in de Unie gevestigde personen te versterken door zowel de verzoeker in staat te stellen om gemakkelijk te achterhalen welk gerecht hij kan adriëren als ervoor te zorgen dat het voor de verweerder redelijkerwijs voorzienbaar is voor welk gerecht hij kan worden opgeroepen, daar de emittent van een certificaat die zijn wettelijke verplichtingen met betrekking tot de prospectus niet nakomt er, wanneer hij besluit de prospectus voor dit certificaat in andere lidstaten te laten notificeren, rekening mee moet houden dat in die lidstaten woonachtige, onvoldoende geïnformeerde marktdeelnemers beleggen in dat certificaat en schade lijden (zie in die zin arresten van 28 januari 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, punt 56, en 12 september 2018, Löber, C-304/17, EU:C:2018:701, punt 35).

34. Opgemerkt dient te worden dat die doelstelling van voorzienbaarheid niet op dezelfde wijze wordt gewaarborgd wanneer in de lidstaat waar de beleggingsrekening wordt aangehouden die is gebruikt voor de aankoop van effecten die in een andere staat aan de beurs zijn genoteerd, geen wettelijke openbaarmakingsverplichtingen gelden voor de emittent van die effecten. Zoals de advocaat-generaal in punt 29 van zijn conclusie heeft benadrukt, stellen de criteria die verband houden met de woonplaats en met de plaats waar de effectenbezitters een rekening aanhouden, de emitterende vennootschap in dat geval namelijk niet in staat om te anticiperen op de vaststelling van de internationale bevoegdheid van de gerechten waarvoor zij zou kunnen worden opgeroepen, hetgeen in strijd is met de in overweging 16 van verordening nr. 1215/2012 genoemde doelstelling die erin bestaat – teneinde het rechtszekerheidsbeginsel te waarborgen – de mogelijkheid te vermijden dat de verweerder wordt opgeroepen voor een gerecht van een lidstaat dat voor hem redelijkerwijs niet voorzienbaar was.

35. Hieruit volgt dat in het geval van een beursgenoteerde vennootschap als die welke in het hoofdgeding aan de orde is, enkel de gerechten van de lidstaten waar deze vennootschap met het oog op haar beursnotering heeft voldaan aan de wettelijke openbaarmakingsverplichtingen, bevoegd kunnen worden geacht uit hoofde van het intreden van de schade. Enkel in die lidstaten is het voor een dergelijke vennootschap namelijk redelijkerwijs voorzienbaar dat er een beleggingsmarkt bestaat en dat zij aansprakelijk wordt gesteld.

36. Wat ten slotte de vraag betreft in hoeverre de woonplaats van de beleggers buiten beschouwing mag worden gelaten wanneer een vordering als die welke in het hoofdgeding is ingesteld een collectief karakter heeft, moet worden vastgesteld dat uit de voorgaande overwegingen blijkt dat die woonplaats op zichzelf beschouwd niet beslissend is om overeenkomstig artikel 7, punt 2, van verordening nr. 1215/2012 vast te stellen op welke plaats het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan.

37. Gelet op een en ander dient op de eerste en de tweede prejudiciële vraag te worden geantwoord dat artikel 7, punt 2, van verordening nr. 1215/2012 aldus moet worden uitgelegd dat het feit dat op een beleggingsrekening rechtstreeks zuiver financiële schade ontstaat die het gevolg is van beleggingsbeslissingen die zijn genomen onder invloed van wereldwijd gemakkelijk toegankelijke maar onjuiste, onvolledige en misleidende informatie van een internationale beursgenoteerde vennootschap, het niet mogelijk maakt om uit hoofde van het intreden van de schade uit te gaan van de internationale bevoegdheid van een rechterlijke instantie van de lidstaat waar de bank of beleggingsonderneming gevestigd is waarbij de rekening in het register is ingeschreven, wanneer die vennootschap niet onderworpen was aan wettelijke openbaarmakingsverplichtingen in die lidstaat.

Derde en vierde prejudiciële vraag

38. Met zijn derde en zijn vierde vraag wenst de verwijzende rechter in essentie te vernemen of hij, ingeval hij op grond van artikel 7, punt 2, van verordening nr. 1215/2012 bevoegd is om kennis te nemen van de in het hoofdgeding ingestelde collectieve actie, eveneens bevoegd is om kennis te nemen van schadevorderingen die beleggers naderhand individueel instellen.

39. Opgemerkt dient evenwel te worden dat uit de verwijzingsbeslissing blijkt dat het hoofdgeding geen betrekking heeft op dergelijke individuele schadevorderingen. Derhalve zijn die vragen in dit stadium hypothetisch en is niet gebleken dat er voor de beslechting van het geding behoefte bestaat aan de beantwoording ervan. Aangezien het Hof tot taak heeft om bij te dragen tot de rechtsbedeling in de lidstaten en niet om rechtsgeleerde adviezen over algemene of hypothetische vraagstukken te geven, zijn die vragen dan ook niet-ontvankelijk (zie naar analogie arrest van 26 november 2020, Sögård Fastigheter, C-787/18, EU:C:2020:964, punten 76, 80 en 81).

Kosten

40. Ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de verwijzende rechter over de kosten heeft te beslissen. De door anderen wegens indiening van hun opmerkingen bij het Hof gemaakte kosten komen niet voor vergoeding in aanmerking.

Het Hof (Eerste kamer) verklaart voor recht:

Artikel 7, punt 2, van verordening (EU) nr. 1215/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken moet aldus worden uitgelegd dat het feit dat op een beleggingsrekening rechtstreeks zuiver financiële schade ontstaat die het gevolg is van beleggingsbeslissingen die zijn genomen onder invloed van wereldwijd gemakkelijk toegankelijke maar onjuiste, onvolledige en misleidende informatie van een internationale beursgenoteerde vennootschap, het niet mogelijk maakt om uit hoofde van het intreden van de schade uit te gaan van de internationale bevoegdheid van een rechterlijke instantie van de lidstaat waar de bank of beleggingsonderneming gevestigd is waarbij de rekening in het register is ingeschreven, wanneer die vennootschap niet onderworpen was aan wettelijke openbaarmakingsverplichtingen in die lidstaat.

NOOT

1. Het Hof van Justitie gaat in het onderhavige arrest in op de vaststelling van de plaats waar de

schade is ingetreden in het geval van zuiver financiële schade, die het gevolg is van algemeen verspreide, maar onjuiste, onvolledige of misleidende informatie door een internationale beursgenoteerde vennootschap voor de toepassing van art. 7 lid 2 Brussel Ibis (Verordening (EU) nr. 1215/2012). De lokalisering van het zogenoemde *Erfolgsort* bij zuiver financiële schade staat al geruime tijd ter discussie, waarbij het onder meer gaat om de vraag of het abstracte karakter daarvan het eigenlijk wel mogelijk maakt om een geografische plaats aan te wijzen (zie L.M. van Bochove, 'Money's too tight to mention. De problematische vaststelling van het *Erfolgsort* bij zuivere vermogensschade', *Ondernemingsrecht* 2021/38, p. 225-233). De hamvraag van de Hoge Raad was of het rechtstreeks intreden van zuiver financiële schade op een in Nederland aangehouden beleggingsrekening een voldoende aanknopingspunt vormt om het *Erfolgsort* in Nederland te lokaliseren en, zo nee, welke andere bijzondere omstandigheden de rechtsmacht van de Nederlandse rechter zouden kunnen rechtvaardigen. Een dergelijke geografische plaatsbepaling aan de hand van de plaats waar de beleggingsrekening wordt aangehouden is fictief, zoals A-G Campos Sánchez-Bordona in paragraaf 25 van zijn conclusie bij dit arrest terecht heeft opgemerkt. Hetzelfde kan worden gezegd over de keuze van het Hof van Justitie voor de plaats van de beursnotering als het relevante aanknopingspunt. De keuze voor dat laatste aanknopingspunt valt in het licht van de voorspelbaarheid van de internationale bevoegdheidsregels evenwel beter te rechtvaardigen, zoals ik in deze annotatie zal toelichten.

2. De procedure die ten grondslag ligt aan dit arrest houdt verband met de explosie van een in de Golf van Mexico gelegen olieplatform van BP, de Deepwater Horizon, in 2010. De koers van de aandelen in het statutair en feitelijk in Londen gevestigde BP, die staan genoteerd aan de beurzen van Londen, Frankfurt en New York, is na die explosie ingezakt. De VEB heeft in 2015 op grond van art. 3:305a BW een collectieve actie ingesteld bij de rechtbank Amsterdam, ten behoeve van alle beleggers die tussen 2007 en 2010 aandelen BP hebben gekocht, aangehouden of verkocht middels een in Nederland aangehouden beleggingsrekening of via een Nederlandse financiële instelling. Volgens de VEB is de waardedaling het gevolg van het feit dat BP in de jaren vooraf-

gaand aan, en in de periode rondom de explosie misleidende, onjuiste en onvolledige informatie heeft verspreid. De VEB vordert onder meer een verklaring voor recht dat BP onrechtmatig jegens deze beleggers heeft gehandeld, waarmee zij beoogt het verhalen van de schade in vervolggrocedures te vereenvoudigen.

De procedure is evenwel niet voorbij het door BP opgeworpen bevoegdheidsincident gekomen (rb. Amsterdam 28 september 2016, «JOR» 2017/37, m.nt. Welling-Steffens) en het hoger beroep van de VEB is verworpen (hof Amsterdam 7 november 2018, «JBPR» 2018/34, m.nt. Knigge en Sluiter).

3. De rechtbank en het hof konden geen bevoegdheid ontlenen aan de algemene regel van art. 4 Brussel Ibis, aangezien BP statutair in Londen is gevestigd (art. 63 lid 1 Brussel Ibis). Hierbij moet worden aangetekend dat de Brussel Ibis-Verordening, als gevolg van Brexit, sinds 1 januari 2021 niet meer van toepassing is op de betrekkingen tussen Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Ten tijde van het instellen van de vorderingen van de VEB, was het Verenigd Koninkrijk echter nog aangesloten bij de Europese Unie. Op grond van het overgangsrecht blijft de bevoegdheidsregeling van de Brussel Ibis-Verordening onverminderd van toepassing op de onderhavige procedure en dient het Verenigd Koninkrijk in dat kader als lidstaat te worden behandeld (zie T.A.G. Bens, 'Brussel na de Brexit: nieuwe regels in burgerlijke en handelszaken?', *NIPR* 2021/3, p. 480). De Brexit heeft derhalve geen invloed op de afwikkeling van de onderhavige procedure. Ten aanzien van eventuele opvolgende procedures ligt dat anders, zoals ik aan het slot van deze annotatie kort zal toelichten.

4. De alternatieve bevoegdheidsgrondslag voor verbintenissen uit onrechtmatige daad van art. 7 lid 2 Brussel Ibis was in de onderhavige procedure de enige bepaling op grond waarvan de Nederlandse rechter zich internationaal bevoegd kon achten om kennis te nemen van de vorderingen van de VEB. De 'plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan' omvat volgens het Hof van Justitie zowel de plaats van de schadeveroorzakende gebeurtenis (*Handlungsort*) als de plaats waar de schade is ingetreden (*Erfolgsort*). De eiser kan kiezen waar hij zijn vordering instelt indien die plaatsen uiteenlopen (HvJ EG 20 november 1976, zaak 21/76, r.o. 19 (*Kalimijnen*)). De lokalisering van het *Handlungsort* bui-

ten Nederland staat in de onderhavige procedure niet ter discussie. De enkele stelling dat zuiver financiële schade zou zijn ingetreden op een in Nederland aangehouden beleggingsrekening werd, zonder andere bijzondere omstandigheden, door de rechtbank en door het hof evenwel onvoldoende geacht voor het vestigen van rechtsmacht uit hoofde van het *Erfolgsort*.

5. De Hoge Raad heeft naar aanleiding van het door de VEB ingestelde cassatieberoep een vier-tal prejudiciële vragen gesteld aan het Hof van Justitie. Anders dan ik had verwacht (HR 14 juni 2019, «JOR» 2019/190, m.nt. Bens, par. 7-9), kiest het Hof van Justitie voor een gezamenlijk behandeling van de eerste twee vragen over respectievelijk i) de lokalisering van het *Erfolgsort* in het geval van beleggingsschade en ii) de invloed daarop van een collectieve actie in de zin van art. 3:305a BW. Mijn veronderstelling was dat het Hof van Justitie het collectieve karakter van de vordering voorop zou stellen (vgl. HvJ EG 1 oktober 2002, C-167/00 (*Henkel*)), dan wel de vordering aan zou merken als een bundeling van vorderingen (vgl. HvJ EU 21 mei 2015, «JBPr» 2016/15, m.nt. Rees (*CDC*)), en de lokalisering van het *Erfolgsort* daarop toe zou spitsen. De keuze van het Hof van Justitie om aan te knopen bij de plaats van de beursnotering van de vennootschap voor het vaststellen van het *Erfolgsort* heeft belangrijke, zij het beperkte implicaties voor collectieve acties. Ik sta eerst stil bij de reden van het Hof van Justitie om dat aanknopingspunt te verkiezen boven de plaats waar een beleggingsrekening wordt aangehouden, alvorens ik de gevolgen voor collectieve acties bespreek.

6. Het Hof van Justitie sluit niet uit dat de woonplaats van de eiser, indien zich daar het 'centrum van zijn vermogen' bevindt, de plaats zou kunnen zijn waar zuiver financiële schade intreedt als gevolg van een grensoverschrijdende onrechtmatigde daad (HvJ EG 10 juni 2004, C-168/02, r.o. 20 (*Kronhofer*)). Hetzelfde geldt voor de plaats waar door de eiser een bankrekening wordt aangehouden (HvJ EU 16 juni 2016, «JBPr» 2017/3, m.nt. Stein, r.o. 38 (*Universal*)). Het enkele feit dat de eiser financiële gevolgen ondervindt op een van die plaatsen, rechtvaardigt niet dat op grond van art. 7 lid 2 Brussel Ibis aan de gerechten daarvan rechtsmacht toekomt. Daarmee zou in voorkomend geval de rechtsmacht worden erkend van de gerechten van de

lidstaat waar de eiser woonplaats heeft (*forum actoris*), buiten de uitdrukkelijk in de Brussel Ibis-Verordening voorziene gevallen (HvJ EG 19 september 1995, C-364/93, r.o. 13 (*Marinari*)). Het toekennen van rechtsmacht aan de gerechten van de lidstaat waar de eiser woonplaats heeft, is daarentegen wel gerechtvaardigd, indien die plaats daadwerkelijk kan worden aangemerkt als *Handlungs- of Erfolgsort* (HvJ EU 28 januari 2015, C-375/13, r.o. 49-50 (*Kolassa*); HvJ EU 12 september 2018, C-304/17, r.o. 24-25 (*Löber*)). Oftewel, de woonplaats van de eiser en de plaats waar diens bank- of beleggingsrekening wordt aangehouden lijken vooral een contra-indicatie te vormen voor rechtsmacht op grond van art. 7 lid 2 Brussel Ibis, tenzij een ander, duidelijk aanknopingspunt bestaat (zie r.o. 28-32 van het onderhavige arrest).

7. Het notificeren van een prospectus in een bepaalde lidstaat kan in het geval van beleggingschade een dergelijk aanknopingspunt voor het *Erfolgsort* zijn, zoals in de arresten *Kolassa* en *Löber*. Volgens het Hof van Justitie is het voor de emittent van een certificaat redelijkerwijs voorzienbaar dat hij kan worden opgeroepen voor de gerechten van die lidstaat, indien in die lidstaat woonachtige, onvoldoende geïnformeerde marktdeelnemers beleggen in dat certificaat en schade lijden als de emittent zijn wettelijke verplichtingen met betrekking tot de prospectus niet nakomt (r.o. 33). In vergelijkbare zin is voor de emittent van effecten voorzienbaar dat zij kan worden opgeroepen voor de gerechten van de lidstaat waar die effecten aan de beurs staan genoteerd en zij met het oog op haar beursnotering aan de wettelijke openbaarmakingsverplichtingen moet voldoen (r.o. 35), terwijl de criteria die verband houden met de woonplaats van de belegger of de plaats waar diens bank- of beleggingsrekening zich bevindt amper een indicatie vormen voor welke gerechten mogelijk rechtsmacht hebben uit hoofde van het *Erfolgsort* (r.o. 34). Het Hof van Justitie volgt daarmee de suggestie uit paragraaf 37-38 van de conclusie van A-G Campos Sánchez-Bordona bij het onderhavige arrest om voorrang te geven aan de plaats waar de aandelen aan de beurs zijn genoteerd.

8. Het hanteren van het zogenoemde beurscriterium als aanknopingspunt voor het *Erfolgsort* kent een aantal nadelen. Het is bijvoorbeeld niet uitgesloten dat de aandelen aan meer dan één beurs zijn genoteerd, zoals A-G Campos Sán-

chez-Bordona zelf heeft onderkend in zijn conclusie (par. 38, voetnoot 30). Stel dat meer één rechter van een lidstaat bevoegd is uit hoofde van het beurscriterium, zijn de betreffende rechters dan bevoegd om kennis te nemen van een vordering voor de gehele schade, of slechts voor zover die schade verband houdt met de beursnotering in de lidstaat van de aangezochte rechter? Daarnaast kan onder meer worden betwijfeld in hoeverre de lidstaat waar de aandelen van een internationale beursvennootschap staan genoteerd daadwerkelijk de plaats is waar een belegger schade ondervindt, zoals bedoeld in r.o. 54 van het *Kolassa*-arrest (zie Van Bochove, *Ondernemingsrecht* 2021/38, p. 231-232). Tegelijkertijd kent het aanknopen bij de plaats waar een beleggingsrekening wordt aangehouden als nadeel dat de rechters van verschillende lidstaten bevoegd kunnen zijn om kennis te nemen van dezelfde vorderingen tegen dezelfde onderneming door meerdere eisers. Een collectieve actie of het bundelen van vorderingen wordt in dat geval lastig, aangezien de overdracht van een vordering geen invloed heeft op de rechtsmacht van de gerechten van de lidstaten (HvJ EU 18 juli 2013, C-147/12, r.o. 57 (*ÖFAB*)).

9. Het beurscriterium is mijns inziens niet minder fictief dan een geografische plaatsbepaling aan de hand van de plaats waar een beleggingsrekening wordt aangehouden. Het voordeel van dit criterium is dat het ten minste duidelijk maakt én beperkt welke rechters van de lidstaten bevoegd kunnen zijn uit hoofde van het *Erfolgsort*. Wellicht is die beperking minder van belang voor procedures die aanhangig worden gemaakt door individuele beleggers. Het beurscriterium kan voor hen nadeliger uitpakken dan het hanteren van de plaats waar zij hun beleggingsrekening aanhouden. Ten aanzien van collectieve acties heeft het aanknopen bij de plaats van de beursnotering evenwel als voordeel dat de groep mogelijk belanghebbende beleggers niet geografisch wordt beperkt. Volgens het Hof van Justitie is de woonplaats van de beleggers immers, net als de plaats waar zij hun bank- of beleggingsrekening aanhouden, niet doorslaggevend voor het bepalen van het *Erfolgsort* (r.o. 36). Een collectieve vordering op grond van art. 3:305a BW tegen een internationale vennootschap met een beursnotering in Nederland, zou derhalve in voorkomend geval ook ingesteld kunnen worden namens buitenlandse beleggers. Het hanteren van

één aanknopingspunt dat niet afhankelijk is van de hoedanigheden van de individuele beleggers, maakt bovendien het bundelen van individuele vorderingen in een collectieve actie tegen een internationale beursvennootschap eenvoudiger. De beperking is echter dat het beurscriterium specifiek is toegesneden op beleggingsschade en niets algemeen zegt over de plaats van collectieve acties in het stelsel van de Brussel Ibis-Verordening.

10. De derde en vierde prejudiciële vraag hadden betrekking op het vaststellen van de internationale en de interne relatieve bevoegdheid om kennis te nemen van schadevorderingen die worden ingesteld door individuele beleggers in eventuele vervolgpcedures. Het Hof van Justitie schuift die twee vragen, conform verwachtingen («JOR» 2019/190, par. 10; K. Rutten, 'Beleggersschade. De plaats waar zuiver financiële schade bij een collectieve actie intreedt', *Ondernemingsrecht* 2020/18, par. 4), terzijde als hypothetisch. De procedure bevond zich immers niet in dat stadium (r.o. 38-39) en zal gezien het antwoord van het Hof van Justitie op de eerste twee vragen ook niet verder komen. De vraag of de VEB bij de Duitse rechter terecht kan laat zich in deze annotatie niet beantwoorden. Voor zover een dergelijke vordering na 1 januari 2021 is ingesteld, zal het antwoord als gevolg van Brexit niet afhankelijk zijn van de Brussel Ibis-Verordening, maar van het Duitse nationale recht.

mr. T.A.G. Bens
docent Burgerlijk Recht aan de Radboud Universiteit Nijmegen en verbonden aan het Onderzoekcentrum Onderneming & Recht